

LÜHIDALT

Juhan Kurrik. Ilomaile. Anthology of Estonian folk songs with translations and commentary. Tartu: University of Tartu Press, 2013. 382 lk.

Tartu Ülikooli Kirjastus on andnud välja faksiimiletrüki Juhan Kurriku koostatud ja 1985. aastal Torontos Maarjamaa kirjastuses ilmunud eesti- ja ingliskeelsest eesti rahvalaulude kogumikust. Raamatule on kirjutatud uue järelsõna eesti regilaulust ja selle uurimisest Madis Arukask.

Juhan Kurrik (1939–1986) õppis Saksamaal ja elas hiljem USA-s, algul Californias ja siis New Yorgis. Hariduselt oli ta füüsik ja insener, töötas palju aastaid IBM-is. Kurrik võttis aktiivselt osa USA eestlaste seltsi- ja kultuurielust. Tema meelisharrastuseks oli aga eesti rahvuskultuur ja muinaslugu. Ta tundis suurepäraselt eesti rahvalaule ja seda kajastab ka tema koostatud ja tõlgitud mahukas kogumik.

Teose koostamisel on Kurrik kasutanud peamiselt Ülo Tedre koostatud neljaköitelist kogumikku „Eesti rahvalaulud” (1969–1974), samuti Jakob Hurda „Setokeste laule” (1904–1907, kolm köidet), Herbert Tampere „Eesti rahvalaule viisidega” (1956–1965, viis köidet). Mõned laulud on võetud Oskar Looritsa

teosest „Estnische Volksdichtung und Mythologie” (1932) ja üks laul pärineb Lennart Mere „Hõbevalgest” (1976).

Teose alguses tutvustab koostaja eesti rahvalaule üldisemalt, nende päritolu ja eesti rahva ajalugu, muistseid müüte ja eesti rahvalaulu sidemeid maailma teiste rahvaste loominguga, regivärsi vormi ja skandeerimist jms. Laulud on temaatiliselt jagatud kahe-teistkümmesse osasse, mis alati ei vasta meie rahvalaulude harjumuspärasele liigitusele (tavapärase loomislaulude, töö- ja nekrutilaulude jms kõrval ka laulud muistsetest mälestustest, surmast ja ülestõusmisest, surmast ja pääsemisest, erootilistest fantaasiatest, perekonfliktidest jne). Autor on kahe-teistkümmes lühiessees isikupäraselt ja erudeeritult interpreteerinud iga laululiiki ja avaldatud laule. Inglisekeelses tõlkes on Kurrik loobunud arhailisest ja murdelisest sõnavalikust ja regilaulu meetrikast, eelkõige annab ta edasi eesti rahvalaulu sisu.

Kurriku teose on põhjalikult läbi töötanud folklorist Kanni Labi, kes on kommenteerinud tõlget ja seletusi antoloogiale koostatud lisas „Translating Old Songs: Selected Estonian Texts”, mis on kättesaadav Tartu Üli-

kooli digitaalarhiivis DSpace (<http://hdl.handle.net/10062/33616>).

Labi toob esile ka terve hulga tõlkelisi küsitavusi, mille esinemine nii keerulise, murdelise ja arhailise teksti vahenduses on päris mõistetav.

Antud kogumik annab hea võimaluse tutvuda eesti regilaulu rikkustega ka neil eesti kultuurist ja rahvalaulust huvitatutel, kes eesti keelt ei oska. Raamatul on ilus eestikeelne pealkiri „Ilomaile”. Tiitellehe pöördelt on näha, et raamatu *copyright* kuulub autori tütrele Ilomai Kurrikule. Nii et pealkiri on tõlgendatav kaheti: kas rahvalaulu ilomaile jõudmisena või pühendusena tütrele.

Cornelius Hasselblatt. Ich liebte eine Estin. Autobiografische Streifzüge. [Husum:] Ihleo Verlag, [2012]. 520 lk.

Pealkirja all „Ma armastasin eestlast” avaldas tuntud estofiilist tõlkija, kirjandusteadlane ning Groningeni ülikooli soome-ugri keelte ja kultuuride professor Cornelius Hasselblatt mõne aja eest oma „autobiograafilised heietused”.

Mahukas teos koosneb proloogist, eelmängust ja neljateistkümnest peatükist, epiloogist, nimede ja kohtade leksikonist ja järelsõnast. Koos autoriga alustab lugeja põnevat rännakut 1970. aastate Hannoverist, avastab Soome ja 1982. aastal Eesti, käib mujalgi Euroopas, aga põikab alata Eestisse tagasi. Hasselblatti sõnul tema „vana arm ei roosteta”, nii võtabki ta ikka ja jälle tänuvärselt eesti kirjandusega tegeleda.

Teos ei ole loetav ainult Hasselblatti mälestusteraamatuna, vaid on käsitletav, nagu pealkiri viitab, armastusloona kas või abstraktse eestlase vastu. Kindlasti on see aga ka oluline kultuurilooline dokument. Jääb soovida teose peatset tõlkimist eesti keelde.

Jaan Lattik. Õhtu ajal on valgus. Koostanud Hando Runnel. Tartu: Ilmamaa, 2013. 432 lk.

Jaan Lattik (1878–1967) on tänapäeval tuntud ilmselt ennekõike laste- või noorsookirjanikuna, kelle tekste muuhulgas ilmestas murdeline keelekasutus ja humoorikas laad. Lattik oli aga ka pastor, kooliõpetaja ja poliitik (sh minister) ning antud kogumik annabki võimaluse tutvuda tema hoopis teises toonis sõnavõttudega muudel teemadel. Raamatus sisalduvad tekstid pärinevad aastatest 1915–1961 ning on võetud peamiselt ajakirjandusest, samuti Lattiku viimasest teosest, kogumikust „Tulge vee juurde” (Toronto, 1961).

Tekstid on kronoloogilisel alusel jaotatud nelja ossa ja kuigi koostaja Hando Runnel kirjutab eessõnas, et need on olemuselt „pigem sissevaated iga üksiku olendi hinge kui sotsiaalse ja poliitilise olustiku või võitluse kajastajad” (lk 11), on siiski läbivaks teemaks riiklikud ja ühiskondlikud küsimused. Mitmed kirjutajat vaevavad probleemid tulevad tuttavad ette ka meie päevilt: „Suured, noored lubadused Eesti riigi loomise päevilt ei ole täitunud” (lk 231), „Meie sõna on muutunud sõimaks” (lk 236) jm. Paljude selliste praktiliste murede lahendusena näeb Lattik kui kirikuõpetaja kindlamat ja tugevamat usku, samuti usuõpetust koolides – seda vastust tänapäeva üle kanda on jällegi raskem, eriti arvestades autori retooriliselt värvikat stiili. (Nagu eessõnas märgitakse, ongi need tekstid mõeldud rohkem kuulamiseks kui lugemiseks.) Samas keelab ta kirikuõpetajal oma ametisse kaasa tuua poliitikat (nt tekstis „Õpetajad ja roheline lipp”) ning kõrvutab skeptiliselt äkilisi poliitilisi ja religioosseid pöördumisi: „tagajärg on ikkagi ühesugune, uuestisünd on näiline” (lk 280).

Seevastu viimane osa, mis koosneb pärast 1944. aastat Rootsist, paguluses

kirjutatud tekstidest, koondab tõesti peaaegu eranditult sissepoole vaata- vaid religioosseid mõtisklusi, nagu see ehk eluõhtul loomulik ongi. Tõsi, ka siin ei hoidu Lattik päriselt eksijaile süda- mele koputamast. Ent viimase teksti järgi tervele kogumikule valitud pealki- ri, mis viitab Sakarja raamatu 14. pea- tükile, jätab kõlama mõtte, et „õhtu ei ole pime, ka mitte üksiku toas” (lk 419).

Hellar Grabbi. Bibliograafia. Koos- taja Anne Valmas. Tallinn: Tallinna Ülikooli akadeemiline raamatu- kogu, 2013. 129 lk.

Anne Valmas on palju aastaid Tallin- na Ülikooli akadeemilises raamatuko- gus töötades tegelnud väliseesti kirjan- duse ja kultuuri tutvustamisega: kirju- tanud artikleid, avaldanud raamatuid, koostanud kirjanike bibliograafiaid. Lisaks Marie Underile (1982), Kalju Lepikule (1990, 2000), August Mälgule (1991) ja Karl Ristikivile (1992) ilmus Anne Valmaselt 2013. aasta lõpus mit- mekülge kultuurimehe Hellar Grabbi bibliograafia.

Igasugune bibliograafia on uurijale oluline abimees antud isiku kirjutiste ja tema kohta käivate kirjatööde kät- teleidmisel. Grabbi bibliograafia toob huviliseni aga ka meile seni üsna tund- matu Grabbi: tema allkirjata või pseudo- nüümi all (võimatu oleks ära aimata, et J. T. on Hellar Grabbi) ilmunud kirja- tööd väliseesti ajakirjanduses. Ja neid on rohkesti. Kahjuks ei ole bibliografee- ritud Eesti Kultuuriloolisele Arhiivile üle antud, aastatel 1975–1992 raadios Vaba Euroopa / Vabadusraadios ette loetud käsikirjalisi töid, mida Grabbi enda hinnangul on nii tuhande ringis. Neist kajastuvad bibliograafias ainult teostes „Vabal häälel” ja „Tulgu uus tae- vas” avaldatud tekstid.

Grabbi bibliograafiast saame teada, et ta huvid on olnud laiad. Lisaks ees- ti kirjandusele, kultuurile, poliitika- le, ühistegevusele on ta kirjutanud ka

maailmapoliitikast: USA sise- ja välis- poliitikast, Poola ja Ungari sündmus- test, Milovan Djilase kommunistlikku süsteemi analüüsivast raamatust „Uus klass” jms.

Aastatel 1966–1972 on Grabbi pea kõigis väliseesti ajalehtedes kirjutanud palju Eerik Heine ja Jüri Rausi kohtu- protsessist, mis – kuna protsessi sekkus USA luure keskagenteur CIA – jõudis ka maailma ajakirjandusse ja tõi Ees- ti probleemid laiema avalikkuse ette. Probleem oli kuulujutus, mida Raus levitas: et kireva elukäiguga, palju aast- aid nõukogude vangilaagrites veetnud ja lõpuks Läände jõudnud Heine on KGB agent. Protsessi ajal selgus, et see informatsioon pärines CIA-lt. Muide, protsessi algusaastal 1966 on Grabbi sellest avaldanud koguni 28 lühemat ja pikemat kirjutist, järgnevatel aastat- el vähem. Kõik kirjutised on ilmunud ilma allkirjata, nagu veel paljud teised teoses bibliografeeritud tekstid. Nii et küllap on Anne Valmasele bibliograafia koostamisel abiks olnud Hellar Grab- bi ise, avades oma elutöö varjujäänud poolt.

Igatahes väärt töö ja huvitav luge- mine!

Katre Talviste. Laulmine iseendast ja teistest. Mõtteid tõlkivatest luu- letajatest. (Kaasaegne mõte 7.) Tar- tu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 2013. 94 lk.

Kirjandusteadlase ja ajakirja Inter- litteraria tegevtoimetaja Katre Talviste esseekogumik üritab elu sisse puhuda Tartu Ülikooli kirjanduse osakonna sar- jale „Kaasaegne mõte”, mille viimane anne ilmus 2010. aastal. Ning see üri- tus ei jäta moepärast tehtu muljet: pisi- ke piparkoogimustriline raamat pakub peaaegu ootamatut lugemisnaudingut inimesele, kes tahab tõlkimise, peasja- likult luule tõlkimise teemadel autoriga kaasa mõelda. Tekstid on kirjutatud erudeeritult esseistlikus stiilis, mis tu-

gineb põhjalikule ja pikaajalisele teadustööle, aga ei jää sealjuures kaugeltki kuiviklikuks ning liiguvad esmajoones mööda mõtte, mitte materjali trajektööri. Nagu sarja algataja professor Jüri Talvet raamatu esitlusel märkis, oleks inimestele hädasti tarvis meenutada, et esseekimp ei ole mõni teadusartiklite kogumik, mida on lihtne kokku panna, ning tuleks taas elustada kustuv mälestus esseistikast. Nimelt selle tänuväärse töö ongi Talviste ette võtnud.

Raamat koosneb viiest esseest, mida võib käsitleda ka peatükkidena, kui võrd need on üksteisega lõdvalt seotud. Näitematerjaliks on peajasjalikult August Sanga ja Johannes Semperi korpus ning sealjuures ei piirduta üksnes luuletõlgete ja mõttearendustega,

vaid kasutatakse ka nende algupärast värssloomingut, otsides sealt tõlgitud autorite potentsiaalseid mõjusid või paralleele (Sang ja Charles Baudelaire, Semper ja Émile Verhaeren). Vahest üldhuvitavaim on esimene, ühtlasi pikim essee, „Laulmine iseendast on ju kena küll, aga muidu ma eriti ei soovitaks”. Siin kirjeldab Talviste, miks ja kuidas võiks eesti tõlkeloo uurimine erineda suuremate kultuuride tõlkelugude uurimisest; ning kuigi tõlkeloo teemadel tehakse meil juba palju sõnu, ei pruugi just siinsed olla sugugi ülearused. Lugemist väärivad aga teisedki intrigeerivate pealkirjadega kirjutised: „Luuletaja leiab laiba”, „Luuletusi loomadest”, „Tuulest tulnud luule”, „Ühe mehe Linux on teise OS/2”.